

Катерина Крисовата

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ТЕНДЕНЦІЇ ЕКСПОРТУ ЗЕРНА З УКРАЇНИ: ГЛОБАЛЬНІ РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасні процеси інтеграції економіки України у світове господарство і ринок Європейського Союзу свідчать про наявність проблем в організації міжнародної торгівлі, основними з яких є протидія ризикам воєнного часу, невідповідність тенденціям розвитку міжнародних економічних відносин та обмеженість можливостей пристосування до цих тенденцій у зв'язку з політичними, економічними і соціальними кризовими явищами.

Зовнішня торгівля країни сприяє розвитку національної економіки та надходженню валюти. Найближчими і найбажанішими торговельними партнерами України залишаються європейські країни та, передусім, країни Європейського Союзу.

Щороку обсяг проданої сільгосппродукції на ринку ЄС зростає, її виробники стали особливо успішними останнім часом. Однак, українські суб'єкти аграрного бізнесу не можуть суттєво збільшити продаж окремих видів сільгосппродукції, оскільки ЄС встановив досить жорсткі обмеження, насамперед у вигляді квот. До регульованих видів сільгосппродукції належить переважно продукція тваринництва, молоко, м'ясо, яйця, гриби, через що обсяг експорту вітчизняної продукції тваринництва порівняно з продукцією рослинництва нині є незначним [1, с. 87].

Тож наразі існує дисбаланс не лише між експортом рослинницької та тваринницької продукції сільського господарства України (70/30 на користь продукції рослинництва), але й між експортом пшениці й кукурудзи та інших видів зернових культур (60/30 на користь пшениці разом із кукурудзою). До того ж щорічний експорт пшениці та кукурудзи майже однаковий і коливається в межах 16-19 млн т. Офіційною причиною таких обмежень є неможливість вітчизняних сільгоспвиробників забезпечити високий рівень технологій виробництва і, як наслідок, відповідний рівень якості самої сільгосппродукції. Натомість реальною причиною обмеження доступу сільгосппродукції на ринки ЄС є захист Євросоюзом своїх сільгоспвиробників.

Натомість, основним ринком збуту зернових культур є ринок країн Азії, на що вказує найбільша кількість торговельних партнерів України серед азійських країн та найбільший загальний обсяг експортованих в Азію зернових культур. При цьому найбільшими імпортерами вітчизняної зернової продукції тривалий час залишаються КНР, Туреччина, Індонезія та Бангладеш. Недостатньо освоєними, проте дуже перспективними ринками для вітчизняних зерновиробників є Індія та Японія [2, с. 78]. Причинами незначного експорту вітчизняних зернових культур у ці країни є, по-перше, їхня значна віддаленість

від України й, по-друге, жорстка конкуренція на ринку зернових з боку інших країн.

Не менш перспективним для вітчизняних виробників зернових культур є країни Африки. Зокрема Україна практично не експортує зернових культур у Центральну та Південну Африку. Натомість вітчизняні сільськогосподарські експортери зосередилися переважно на країнах Північної Африки, насамперед, на Єгипті, який залишається найбільшим у світі імпортером українських зернових культур.

Наголосимо, що попит на зовнішніх ринках на зернових культур вітчизняних експортерів значною мірою залежить від сприятливості або несприятливості кліматичних умов. Україна має найбільші перспективи зайняти саме ці ринки, в цей період і в тих обсягах, в яких виникає гострий дефіцит в певних країнах світу через недопостачання зернових культур із інших країн – зернових експортерів (зокрема США, Канади, Австралії, Європейського Союзу). Якщо ці країни за певних умов та об'єктивних причин (наприклад, природно-кліматичних стихійних явищ і процесів) тимчасово не зможуть забезпечувати достатній обсяг експорту зернових культур, Україна може їх замінити. Зокрема йдеться не за весь зерновий ринок відповідної країни чи країн-імпортерів, а лише за його частку [3, с. 94].

З урахуванням сучасних реалій зазначимо, що Європейська комісія представила план дій, спрямований на те, щоб допомогти Україні експортувати сільськогосподарську продукцію в умовах розв'язаної рф повномасштабної війни. Представлений план націлений на допомогу Україні експортувати сільськогосподарську продукцію (зокрема, зерно), а також імпортувати необхідні нашій країні товари (як-от гуманітарна допомога, добрива, корми для тварин тощо). План передбачає такі заходи:

1. Додаткові судна та вантажівки. Єврокомісія закликала учасників європейського ринку невідкладно надати додаткові транспортні засоби, а також встановити контактні пункти за принципом «єдиного вікна».

2. Збільшення пропускну здатності транспортних мереж та перевантажувальних терміналів. Експорт сільськогосподарської продукції з України буде пріоритетним. У Єврокомісії пропонують виділити для українського експорту проміжки в графіках перевезень на залізниці. Операторам перевезень у ЄС нададуть додаткові фінансові гарантії, щоб заохотити їх відправляти транспорт до України.

3. Прискорені митні процедури та перевірки. Планується прискорити всі ці операції на кордоні між Україною та Євросоюзом.

4. Зберігання товарів на території ЄС. Єврокомісія має намір оцінити потужності для зберігання української продукції в ЄС у координації з країнами-членами Євросоюзу. Планується забезпечити більше потужностей для тимчасового зберігання експортних товарів з України.

5. Збільшення потужностей інфраструктури та покращення сполучення між Україною та Євросоюзом у середньостроковій перспективі [4, 5].

Таким чином, подальше нарощування виробництва зерна має здійснюватися на основі зростання родючості сільськогосподарської землі шляхом повсюдного застосування сучасних агротехнічних технологій, меліорації та органічного землеробства. Водночас, зерновий експорт має здійснюватися в рамках політики переходу від сировинної до інноваційної стратегії розвитку національного господарства. Замість необробленого зерна в ньому слід постійно нарощувати частку борошна, хліба і хлібобулочної продукції та отримувати від цього додаткові фінансові ефекти.

Список використаних джерел:

1. Строченко Н. І. Економічні аспекти зростання експорту продукції АПК України у контексті запровадження стандартів із вуглецевої сертифікації. *Економіка АПК*. 2014. № 7. С. 75-81.
2. Шпичак О. М. Потенціал ринку зерна в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка АПК*. 2019. № 7. С. 82-90.
3. Месель-Веселяк В. Я. Виробництво зернових культур в Україні: потенційні можливості. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 5-12.
4. Будзяк В., Будзяк О. Зерновий експорт України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 4. С. 90-102.
5. Євросоюз допоможе Україні експортувати зерно в умовах війни: представлено план. Факти. URL: [https://fakty.com.ua/ua/svit/20220512-yevrosoyuz-dopomozhe-ukrayini-eksportuvaty-zerno-v-umovah-vijny-predstavleno-plan/amp/](https://fakty.com.ua/ua/svit/20220512-yevrosoyuz-dopomozhe-ukrayini-eksportuvaty-zerno-v-umovah-vijny-predstavleno-plan/)